

Peter
Mikuláš
*Ako spievať
prvú ligu*

hudobné entrum
MUSIC CENTRE SLOVAKIA

PETER MIKULÁŠ
Ako spievať prvú ligu

Peter
Mikuláš
*Ako spievať
prvú ligu*

HUDOBNÉ
CENTRUM
2019

PETER MIKULÁŠ
AKO SPIEVAŤ PRVÚ LIGU

© Peter Mikuláš
© Hudobné centrum, Bratislava 2019
ilustrácie © Peter Mikuláš

Fotografie pochádzajú z rodinného archívu Petra Mikuláša.
© Mária Mikulášová

obálka © Pergamen, s. r. o.

ISBN 978-80-89427-36-9 (print)
ISBN 978-80-89427-51-2 (ePDF)

Obsah

Kvázi úvod.....	11
Začiatok	12
Pre koho?.....	15
Teátro	21
Divák	24
Tréma	26
Pamäť.....	33
Talent	37
Prvá liga.....	42
Výber repertoáru	48
Opera, koncert alebo oboje?	53
Spevák sa musí narodiť spevákom	59
Spevák sa musí narodiť so správnou povahou	59
Spevák musí byť v dobrej zdravotnej kondícii.....	64
Spevák musí mať muzikalitu a dobrý sluch.....	74
Spevák musí byť vďačný svojmu učiteľovi.....	81
Spevák musí byť všestranný	90
Spevák musí mať prirodzene pekný a farebný hlas	96
Spevák musí vedieť psychicky regenerovať	98
Spevák musí vedieť regenerovať aj fyzicky	100
Spevák musí mať speváckotechnické myslenie.....	102

Spevák musí mať krásny tón	105
Spevák musí vedieť ovládať svoje city	106
Spevák musí byť spontánny	108
Spevák musí mať zdravé sebedovomie	110
Spevák musí mať zdravú sebakritickosť	111
Spevák musí mať šťastie	112
Spevák musí vedieť dokonale svoj part	113
Spevák musí vedieť prijať koncepciu skladateľa	116
Spevák musí vedieť prijať koncepciu dirigenta	120
Spevák musí vedieť prijať koncepciu režiséra	121
Spevák musí vedieť obhájiť svoj názor	124
Spevák musí vedieť prijať kritiku	126
Učiteľ spevu	129
Naštudovanie	134
Znalosť cudzích jazykov	139
Korepetítor	143
Dirigent	145
Mladý dirigent	150
Réžia a operné herectvo	151
Spevácke súťaže	157
Debut	158
Najväčšie operné a koncertné pódia	161
Vysnívaná rola	162
Komické roly	162
Tragické roly	164
Malé roly	165
Veľké roly	166
Vstup do zabehnutej inscenácie	168
Aké roly spievať a kedy?	170
Interpretácia piesne	171
Interpretácia árie	174
Interpretácia celej opernej postavy	176
Prvá liga v zbore	178
Spev s komorným súborom bez dirigenta	179
Štímkolega	180
... a čo tí ostatní?	182
Cestovanie	183
Koľko cvičiť?	183
Práca na sebe	185

Etika	186
Osobnosť.....	189
Treba lúbiť život.....	193
... a na konci treba vedieť odísť	193
Plácido Domingo.....	195
Kvázi záver	197
Podakovanie.....	198
Peter Mikuláš – fenomén slovenského vokálneho umenia (Terézia Ursínyová) 201	

Zpěvák se zpěvákem stává sám

Ivan Kusnjer, sólista opery Národního divadla v Praze

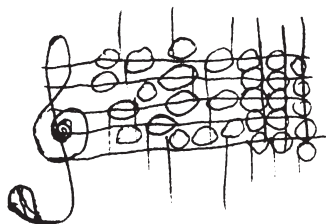
Ako spievať prvú ligu

Kvázi úvod

Preto kvázi, lebo hneď úvodom musím vysvetliť dve veci. Po prvé nemám rád úvody a po druhé neznášam slovo „musí“, ktorého je v tejto knihe neúrekom.

Aj napriek kostrbatému začiatku som si predstavil, ako sa dostane do rúk niekomu celkom normálnemu, povedzme kuchárovi, mäsiarovi alebo kominárovi, ktorý si len tak pod sprchou vyspevuje víťazné VINČERÓÓÓ z Pucciniho opery *Turandot*, a to je dobre, lebo... (dokončenie vety pozri celkom na konci, v kvázi závere).

Aký-taký kvázi úvod mám za sebou, keď to už muselo byť, a to slovo „musí“? Bohužiaľ, mám s ním problém. Vyvoláva tlak na pílu, ale ak sa naozaj niekto chce dostať do prvej speváckej ligy, naozaj „musí“... Preto prosím o prepáčenie, musím toto nešťastné slovo použiť tak často, ako bude potrebné. Veď aj Peter Sagan musel šliapať, keď chcel vyhrať Tour de France, nie? Takže nechajme slovo slovom a začnime klásť otázky o tom, čo sa to vlastne v prvej speváckej lige musí. Nasleduje kopa odpovedí.

Začiatok

Aj po rokoch spievania som spevom fascinovaný. Človek dokáže hlasivkami vylúdiť akýsi opojný zvuk a v tej chvíli sa cíti ako slobodný vták na súťaži Superstar. Väčšinou je mu úplne jedno, či sa to dá alebo nedá počúvať, ale čo má v takejto situácii robiť profesionál? On jednoducho musí krásne zaspievať. Tak. A tu, bohužiaľ, sa končí každý podsprchový spevácky výkon a kamarát-nekamarát, pekne z hrušky dole. Musíš začať na sebe tvrdo pracovať, to nechcené slovo *musíš* jednoducho nepustíš.

Spevák musí vedieť, či spieva falošne a prečo, musí cítiť, či svojim spevom niekoho uráža alebo teší, či dokáže z geniálne napísaných nôt, napríklad od Franza Schuberta, publiku ponúknuť to najkrajšie, čo v sebe má.

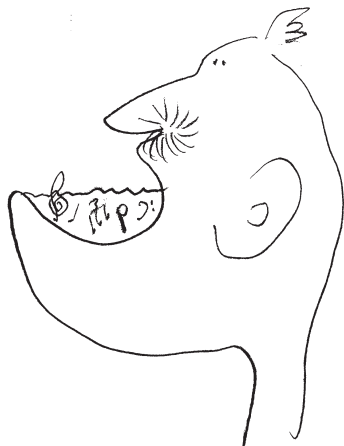
V tejto knihe sa chcem vnoriť do hĺbky speváckovej duše a pátrať v nej po danostiach a vedomostiach, ktoré musí v sebe rozvíjať a pestovať. Pokúsim sa pohladať vrodené alebo získané vlastnosti, ktoré tvoria hlavné predpoklady na zvládnutie trnistej cesty na špicu peletónu prvej ligy.

Bol som u nejedného začínajúceho mladého speváka svedkom úžasného nástupu profesionálnej kariéry, všetci mu predpovedali fantastickú umeleckú kariéru, len škoda, že sa skončila príliš skoro v prachu zabudnutia. Čo sa stalo, čo mu chýbalo? Jedna malinká skrutka v povahe? Nemal dosť silnú vôľu či dostatok talentu? Učil ho spievať nesprávny pedagóg, tlačil doňho ako rožok do krvavničky, táral mu len samé bubliny o svojej najsprávnejšej učebnej

metóde a o tom, aký je on už teraz, práve v tejto chvíli a tu v tejto triede svetový, alebo len jednoducho nemal šťastie?

Katastrofický scenár by sme mali za sebou, ale zažil som aj ozajstný zázrak. Kdesi, akoby v rozprávke, sa zrazu zjavil mladý, začínajúci, len tak z radosti a pod sprchou pospevujúci slávik s nenápadným malým hláskom, aj ten jeho talent bol v ňom len kdesi hlboko „vtutlaný“, ale postupne sa svojou pracovitosťou vypracoval na prvenstvo. A čo je na tom najsúper, vydržal takto po celý svoj umelecký život, kým mu nezošediveli hlasivky. Naozaj celkom ako v rozprávke.

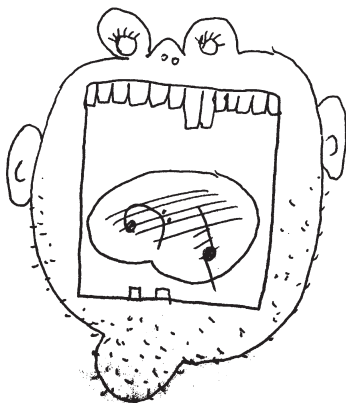
Nebola to určite len jeho zásluha. Stal sa zázrak či čosi iné? Alebo žeby mu bol niekto zhora boží bozk vlepil? Prečo sa stáva aj toto, netuším. Viem len, že akýkoľvek tlak v umení deformuje talent. Nútiť niekoho krásne spievať znamená klamať jeho aj publikum a namiesto krásneho belcanta frkajú z takéhoto spievania iba piliny. Zo spievajúceho človeka najlepšie totiž cítiť, čo je zač, či je úprimný, veď na pódiu stojí kompletne nahý, bez akéhokoľvek nánosu, odetý len v svojej zraniteľnej podstate, a publikum sa stáva jeho najspravodlivejším kritikom.

Spomínal som akýsi tajomný „boží bozk“. Je to naozaj obrovský dar pre človeka z pier kohosi tajomného. Každý o talente vie, ihneď sa ukáže, napríklad v podobe krásne sfarbeného hlasu, ale nik netuší, kde sa dá zohnať. Je to náhoda? Protekcia? Len taká osudová hra?

Alebo, povedzme, taká povaha. Tiež patrí medzi podobné tajomstvá. Raz niekto povedal – šťastný ten, kto sa narodil s dobrou povahou. Tá v speve rozhoduje prakticky o všetkom. O tom, ako sa napríklad zachovať ku kamarátke tréme, ako správne komunikovať s režisérom, dirigentom, kolegom či umeleckou agentúrou.

Ale aj o tom, čo prijať od svojho pedagóga, veď nemusí byť naozaj všetok ten ponúkaný ligot čisté zlato. Ako oddeliť plevu od vysokokarátovej zlatinky vo výbere repertoáru. Ako sa nesiliť do niečoho, čo jednoducho nemôže fungovať. Kde vziať cit pre mieru a kde prevahu rozumu nad týmto všetkým...

No a teda talent? Ešte aj toto – niečo nehmotné a neopísateľné. Len pár slov o ňom a s profesionalitou končím, lebo pred talentom sa hlboko skláňam. Talent je naozaj drahokam, ktorý by mal byť štátom chránený; treba ho stále dookola brúsiť, leštiť, nesmie sa nechať len tak, nech sa opracuje sám. A kto by to mal robiť, kto by

ho mal rozpoznať? Zase len niekto talentovaný. Dobrý dirigent, režisér alebo citlivý učiteľ. Takže už len posledná veta, a nie je to žiadna prázdna fráza: v speve všetko so všetkým súvisí. Tak, a sme postupne pri tom, čo spevák musí.

Dobre, ale najprv musím vedieť, pre koho som toto všetko spísal...

Pre koho?

Táto kniha nie je len pre špičkových operných spevákov. Ak si ju pozorne prečítajú iní profesionáli pracujúci s hlasom, povedzme učiteľia, hlásatelia, herci, nájdú v nej podnety pre svoju prácu – aspoň dúfam. Pre všetky tieto profesie platí, že práca s hlasom si vyžaduje pochopenie dychovej opory a v širšom zmysle aj základov speváckej techniky.

Možno by sa zdalo, že sa zastávam tréningu hlasu tak, ako sa učí klasický spev. Zdanie neklame, je to tak. Kvalitná hlasová technika odstraňuje bezbrehé kričanie, bazíruje na pekne posadenom tóne v rezonancii a preferuje ľahkosť ľudského zvukového prejavu. Takýto vyrovnaný posadený spievaný tón sa dá veľmi ľahko preniesť do hovorového hlasového prejavu a vzbudzuje oprávnený obdiv. Veď poznáme hercov a hlásateľov v médiách, ktorí nás očarujú krásnou farbou hlasu.

Ja viem, špeciálne v hlasovej príprave hercov sa v súčasnosti presadzuje celkom niečo iné, dynamické kričanie, ziapanie, deformovanie ústneho zvuku, chrčiace rovno z krku, čo je smutné a nie veľmi pekné, a poslucháč sa právom pýta: prečo? Ja odpoviem: preto, lebo si to vyžaduje doba. Už sa nejako nenosí hovorenie krásnym modrým hlasom (pravda, pán Machata...). Ale ja som proti takýmto anomáliám, preto *Evviva il bel canto!*

Ale aby sme sa hneď od začiatku nehýbali len v dusných vetách zásad, poučiek a príkazov, musím povedať, že v zamestnaní speváka je aj kus krásna, akéhosi absolútneho dotyku s čímisi večným. Tento pocit by som naozaj prirovnal k spevu pod sprchou, až na to, že pohodovou kúpeľňou sa môže stať povedzme aj sála bratislavskej

Reduty, nášho Národného divadla, Covent Garden, Metropolitnej opery: len tak si tam raz zaspievať napríklad Beethovenovu *Missu solemnis*, Dvořákovu alebo Verdiho *Rekviem* či Šostakovičovu *13. symfóniu* za dirigentským pultom s velikánmi ako Ondrej Lenárd, Václav Neumann, Zdeněk Košler, Libor Pešek, Jirí Bělohlávek, sir Charles Mackerras, Helmuth Rilling, sir Georg Solti, Carlo Maria Giulini, sir Simon Rattle, stojac pred takými skvelými orchestrami ako Slovenská filharmónia, Viedenská filharmónia...

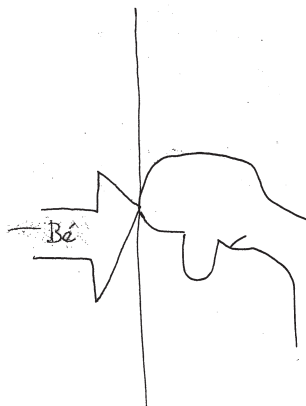
Ale už dost... Žeby príliš ťažké? Vôbec nie. Stačí, keď sa naplní mnou vymyslené slovné spojenie, na ktoré som právom hrdý: urob – dorob. Ťažko sa to dá jednoducho pochopiť? Nič to, čítajme ďalej.

Tešilo by ma, keby sa človek zúčastnil neopakovateľného tvorivého zázraku, ktorého autorom je zase len človek. Skladateľský génus je napríklad prinajmenšom takisto tajomný ako génus talentu speváka interpreta, znova a nanovo človekom hľadaný a odhalovaný, a to je na ňom úžasné. Nie je totiž nikdy celkom odkrytý. Možno aj preto opätovne zasahuje naše najhlbšie vnútro. Domnievam sa, že práve toto jeho neopísateľné tajomstvo láka stať sa spoločne svedkami jeho znovuoživovania – či už ako poslucháč, alebo pri veľkom životnom šťastí ako interpret.

Čosi také je jeden z najvzácnejších darov človeka človeku a rád by som pre nasledujúce riadky načrtnol optimistický program pre jedinca úplne bežného, pozemského, ale pritom citlivého a vnímateľného. Teraz mi je naozaj jedno, či to bude pre speváka alebo diváka. Hlavne, že sa bude chcieť zúčastniť tohto vzácneho vnútorného sebakultivovania svetlom úžasnej umeleckej reflexie, prsto volanej spev.

Nejako som sa rozvravel, treba pokračovať v tomto duchu? Načo, odľahčíme to, veď to poznáme. My, čo chodíme do divadla a na koncerty buď z foyeru, alebo cez služobný vchod, sme si všetci rovní. Všetci rovnako prežívame, keď nás interpretované dielo naplnia alebo, nedajboh, nudí, a vôbec nezáleží na tom, či sme profíci alebo amatéri. A prečo nikto tento kolotoč nikdy nezastaví? Prečo spev žije a bude žiť? Pretože stále môžeme byť hlasovo lepší a duševne

krajší, veď nekonečná je cesta k dokonalosti. Také to bolo v nás ľuďoch silné doposiaľ a prečo by to tak nemalo byť aj naďalej? A keď chceme prežiť všetky strašné apokalypsy, ktoré si sami vyrábame, také to aj musí zostať. Vkus, štýl, poznanie, umelecká výpoveď sa síce vyvíjajú, ale cit, aspoň dúfam, zostane vždy ten istý, a ten buď je, alebo nie je. Preto hurá, vrhnime sa na jeho ochranu, nech bude zároveň našou jedinou záchranou.

Dajme teda priestor prostej človečej potrebe, ktorú si nesmie dať ten, kto chce spievať, nikým vziať. Ňou sa totiž väčšinou všetko začína a k nej sa i ja rád vraciam, keď sa občas príliš hlboko vmotávam do komplikovaných profesionálnych pavučín. Princíp je prostý: sledujme v nás samých jednoducho *chválospev* o nás, o živote, o človeku, a potom ho celkom zľahka rozdelíme iba na pekné a nepekné. Nič viac, žiadne iné domotané traktáty sa nekonajú.

Týmto sa ale riadi skoro každý, či nie? Prostý človek, žiaden profesionál, ktorý si schuti aj pod sprchou zanôti. Aký je teda rozdiel medzi profesionálom a amatérom? Prakticky žiaden, dajme šancu všetkým, dokonca aj tým, čo nemajú hlas a tak radi by spievali: potom by sa nám tu žilo!

V parlamente by sa vyspevovalo a nie hádalo, policajt by mi sekol pokutu za blbé parkovanie secco recitatívom, predavačke v samoobsluže by som zadakoval za kefir áriou... No a profesionál je ten, o kom sa musím o chvíľu teda poriadne rozpísať. Práve on musí vedieť ako na to, musí mať okolo seba presné a rovné zrkadlo, musí neustále hľadať v sebe, ale aj okolo seba svoj nepokrivený, pravdivý obraz a popretierať ho novými, zaujímavými odtieňmi. Je to jeho povinnosť, jeho životné poslanie. Ak ho nesplní, zovšednie.

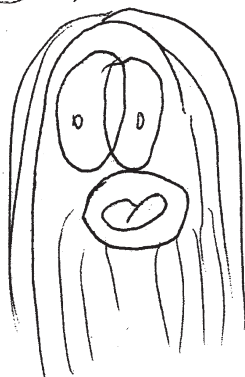
Doteraz som väčšinou spomínal ideálny prípad, keď všetko zafunguje, všetko je bez problémov, navonok prirodzene, akoby spontánne, ale treba tiež povedať, že to všetko je vlastne dokonale pripravené a poctivo nacvičené špičkové teátro. Ako dosiahnuť takýto stav ducha? Tak, že sa nesmie povedať „treba... môže sa... mohlo by sa...“, ale pekne natvrdo „musí sa!“ A basta, hotovo, niekto predsa musí tomuto chaosu veliť, či nie?

Nechcem hľadať vedecké odpovede z oblasti psychológie, hudobnej vedy, alebo dokonalej analýzy správnej interpretácie, hrabať sa v citáciách neviemakých autorov o speváckej technike. Skôr ma zaujíma prostá odpoveď na jednoduché otázky: páči sa? Nepáči?

Ďalej, ako to, že niekto, kto má ešte aj talent, udrží sa dlhé roky v prvom šíku a niekto zuteká po prvej prehre? Prečo je niekto vyvolený spievať prvú ligu a niekto nie? Neviem, možno korčujem po príliš tenkom ľade, možno chcem konečne pochopiť, prečo kvitne púpava... Nech, písanie o speve je ako spev samotný. Je akoby hľadaním toho, čo som doteraz nemal a odrazu to súrne potrebujem.

Práca sólistu nasadeného v ťažkých rolách je nesmierne náročná na psychiku, fyzickú kondíciu a úroveň jeho speváckej techniky. Do sólistu, nazvime to nasadeného v prvej lige, pália hromy a blesky, stojí veľmi vysoko, tak vysoko, kde takmer niet kyslíka, a musí byť naozaj dobre ukotvený lanami vlastných nervov, aby sa nezviezol zhora dole do doliny umeleckej, ale aj psychickej ničoty. Tam to vie totiž potom hrozne bolieť.

STRACH

Ale k tejto téme predsa len ešte jeden citát z *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. Dostal som sa k nemu náhodou v lietadle, letiac odniekiaľ niekam: „Ein richtiger Opersänger muss ein bisschen dumm sein...“ (Správny operný spevák musí byť trochu hlúpy...) No nie je to krásne? Je to presne o nás, bláznoch, ktorí nemajú predpísané normy, meradlá, senzory a páčky na ovládanie svojich motorov a predsa sa riadia veľmi presným letovým plánom toho, čo je pekné alebo nepekné. Len tak na okraj dodávam, že toto vie, samozrejme, rozlíšiť aj laik, ktorý má dobrý „vid a uch“; nemusí patriť do špeciálneho klanu umelcov.

Úlohou profesionála je však definovať, prečo to takto geniálne funguje. Ako som už naznačil, je to asi jediný podstatný rozdiel medzi nami nenormálnymi a normálnymi spevákmi v sprchách. A ten, kto by rád patril medzi nás, bláznivých šašov, musí prejsť bránou strašného strachu a neskonalej radosti.

Ak tieto moje slová niekomu pripomenuli dej Mozartovej *Čarovnej flauty*, nebude ďaleko od toho, čo som nimi myslel... A predsa